

Cechy współczesnej rodziny

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Wyniki Badania CBOS Młodzież '88, '94, '96, '98*, dostępny w internecie: pis.lodz.pl [dostęp 14.04.2020 r.].
- Źródło: GUS, *Liczba małżeństw i rozwodów w Polsce w latach 1980-2018, Rocznik Demograficzny 2019*, 16.10.2019 r., dostępny w internecie: gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

- Źródło: CBOS, *Młdzież o życiu seksualnym. Komunikat z badań*, 1999 r., dostępny w internecie: cbos.pl [dostęp 1.07.2020 r.].
- Źródło: Tomasz Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010, s. 403.
- Źródło: Danuta Duch-Krzysztofek, *Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna*, Warszawa, s. 132.
- Źródło: GUS, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna NSP2011*, Warszawa 2014.
- Źródło: Anna Gromada, *Czemu służy program rodzina 500 plus? Analiza celów polityki publicznej i polityki partyjnej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Rok LXXX, zeszyt 3, 2018, s. 239.
- Źródło: Janusz K. Kowalski, Klara Klinger, *Mezaliants po polsku, czyli ona i truteń. Co piątą rodzinę utrzymuje kobieta*, 27.11.2017 r., dostępny w internecie: gazetaprawna.pl [dostęp 21.11.2020 r.].
- Źródło: Agata Sagan, Peter Singer, *Project Syndicate*, tłum. Aleksandra Paszkowska, dostępny w internecie: krytykapolityczna.pl [dostęp 26.09.2019 r.].

Rodzina współczesna z pewnością różni się od rodziny tradycyjnej. Nawet jeśli ojciec – głowa rodziny – ma patriarchalne zapędy, to nikt ich już nie traktuje jako normy. Model współczesnej rodziny jest wynikiem ewolucji przebiegającej równoległe do ewolucji kultur i ładu instytucjonalnego współczesnych społeczeństw.

O ile dawniej dominował model patriarchalny (tradycyjny), to obecnie zaczyna się upowszechniać model partnerski. Co nie znaczy, że role i zadania we współczesnej rodzinie są zupełnie wymieszane, niepowiązane z płcią i że we wszystkich rodzinach męczyzna utracił uprzywilejowaną pozycję. Jednak w znacznej części rodzin nastąpił równościowy podział obowiązków.

Socjologia opisuje zarówno cechy modelowe rodziny, jak i empiryczne różnice, wyjaśniając proces zmiany rodziny i czynniki, które na niego wpływają.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz, z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej, współczesne typy rodziny.
- Wyjaśnisz problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny w Rzeczypospolitej Polskiej.

- Ocenisz, na podstawie danych statystycznych, słuszność swoich wyobrażeń temat przeciętnej polskiej rodziny.

Przeczytaj

Kształt współczesnej rodziny to efekt zmian społecznych w takich sferach, jak obyczaje, szeroko rozumiana kultura, ład prawny i porządek instytucjonalny. Równoległe do tych zmian przekształceniom podlega ludzka świadomość, sposoby wartościowania rzeczywistości i sens, jaki nadajemy różnym wymiarom rzeczywistości społecznej, w tym życiu rodzinnemu.

Zawieranie związków małżeńskich

Kojarzenie związków i współczesna rzeczywistość rodzinna w Polsce są konsekwencją procesów zachodzących w społeczeństwach rynkowych oraz zmian kulturowych, jakie obserwuje się w krajach należących do cywilizacji zachodnioeuropejskiej. W wyniku tych przemian rzeczywistość [małżeńską](#), rodzinną definiuje – jak to nazywa jeden z socjologów – nowy porządek sentymentalny.

” Tomasz Szlendak

Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie

Nowy porządek sentymentalny wziął się z trzech procesów separacji. Najpierw seks odseparował się od małżeństwa, potem od małżeństwa odłączyło się rodzenie dzieci, a na końcu małżeństwo odkleiło się od rodziny. Żeby uprawiać seks, nie trzeba brać ślubu. Kiedy weźmie się ślub, to niekoniecznie po to, by mieć dzieci. Małżeństwo zaś niekoniecznie jest dziś wstępem do zbudowania rodziny.

Źródło: Tomasz Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010, s. 403.

Oto czynniki, które przyczyniły się do tego stanu rzeczy:

Chłopcy (uczniowie ostatnich klas szkół średnich)

Wynik w procentach

Dziewczęta (uczennice ostatnich klas szkół średnich)

Wynik w procentach

Oprac. na podst. CBOS, *Młodzież o życiu seksualnym. Komunikat z badań 1999 r.*, cbos.pl.
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Przeanalizuj dane w tabelach. Sprawdź, jaki odsetek twoich rówieśników obojga płci udzielił poszczególnych odpowiedzi. Czy widzisz w tych danych zachodzący proces zmiany? Czy jest on wynikiem, czy przyczyną przemian obyczajowych w społeczeństwie?

Dzieci w rodzinie

Dominującym modelem współczesnej rodziny jest model 2+2. To nie znaczy, że nie zdarzają się rodziny wielodzietne. O ile jednak w dawnych rodzinach patriarchalnych regułą była duża liczba dzieci, o tyle obecnie jest to rzadkość. Wpływa to oczywiście na jakość i liczbę relacji pokoleniowych i międzypokoleniowych, jakie są udziałem dzieci. Jednak oddziałują na to również inne zjawiska, na przykład rozwody, rodzicielstwo pojedyncze i pojawianie się rodzin rekonstruowanych. Liczba dzieci w rodzinie i ich sytuacja są też determinowane przemianami obyczajowymi.

Liczba dzieci w rodzinie i ich sytuacja jest determinowana przemianami obyczajowymi
Źródło: domena publiczna.

Typy rodzin występujących współcześnie w Polsce

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

kohabitacja

(z łac. *com* – wspólnie oraz *habitare* – mieszkać) współzamieszkiwanie partnerów bez zawarcia formalnego związku małżeńskiego w sposób zdefiniowany przez konkretną społeczność; liczba osób i ich płeć to kwestie wtórne; jeśli pojawią się dzieci, wtedy mamy rodzinę, brak dzieci oznacza pozostawanie w związku partnerskim

konkubinat

(z łac. *com* – wspólnie oraz *cubare* – leżeć); stabilny związek między partnerami; liczba osób, ich płci i wspólnego zamieszkania lub/i prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego jest z socjologicznego punktu widzenia problemem wtórnym; może oznaczać związek pomiędzy partnerami, z których jedno lub oboje pozostają w formalnych związkach małżeńskich, lub też osób w danym momencie niezwiązanych małżeństwem, osób wolnych

małżeństwo

kulturowo uznany (najczęściej religijnie, prawnie) związek pomiędzy dwoma osobami, ustalający ich wzajemne prawa i obowiązki wobec siebie, definiujący relacje pomiędzy nimi i ich dziećmi oraz rodzinami pochodzenia małżonków

poliandria

związek kobiety z co najmniej dwoma mężczyznami

poligamia

związek, w którym po jednej stronie występuje więcej niż jedna osoba

poligynia

związek jednego mężczyzny z co najmniej dwoma kobietami

rodzina rozszerzona

struktura tworzona przez dorosłe osoby spokrewnione i spowinowaczone oraz ich dzieci; jednym typem jest rodzina powstała w wyniku wspólnego zamieszkiwania rodzin założonych przez ich dzieci z rodziną rodziców

symgamia

związek co najmniej dwu kobiet z co najmniej dwoma mężczyznami, inaczej małżeństwo multilateralne

współczynnik dzietności (TFR)

liczba urodzonych dzieci w przeliczeniu na jedną kobietę w wieku rozrodczym (15–49 lat); przyjmuje się, iż wartości między 2,10 a 2,15 zapewniają prostą zastępowalność pokoleń

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem interaktywnym przedstawiającym zbiór danych statystycznych dotyczących współczesnej polskiej rodziny, a następnie wykonaj polecenie.

Współczesna polska rodzina – statystyczny obraz przemian

Liczba rozwodów systematycznie rośnie, a liczba zawieranych związków małżeńskich maleje.

Oprac. na podst. GUS, *Rocznik Demograficzny*, stat.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wśród małżeństw dominują wprawdzie małżeństwa zawierane po raz pierwszy, jednak udział małżeństw powtórnych dynamicznie rośnie.

Oprac. na podst. GUS, *Rocznik Demograficzny*, stat.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Mężczyźni są zawsze przeciętnie nieco starsi od kobiet. Przeciętny wiek, zarówno kobiet, jak i mężczyzn, cały czas rośnie – małżeństwa zawierane są coraz później.

Oprac. na podst. GUS, *Rocznik Demograficzny*, stat.gov.pl

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Systematycznie obniża się dzietność polskich rodzin. Obecnie nie osiąga poziomu zastępowalności pokoleń. Rodziny wiejskie zbliżyły się w zakresie wskaźnika dzietności do rodzin miejskich.

Oprac. na podst. GUS, *Rocznik Demograficzny*, stat.gov.pl

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

**Rośnie udział dzieci urodzonych poza małżeństwem – zarówno na wsi, jak i w mieście.
Jednak w mieście dynamika tego zjawiska jest nadal nieco większa niż na wsi.**

Oprac. na podst. GUS, *Rocznik Demograficzny*, stat.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

**Obserwujemy powolny wzrost liczby rodzin niepełnych kosztem wychowujących dzieci
rodzin opartych na małżeństwie.**

Oprac. na podst. GUS, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna
NSP2011*, stat.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj dane z poniższej tabeli i wykonaj polecenie.

	1970	1978	1988	2002	2011
Rodziny w tys.	8196,6	8319,6	10226,2	10457,6	10972,5
W tym rodziny wg typów (w %)					
Małżeństwa bez dzieci	20,5	22,3	22,8	22,7	24,6
Małżeństwa z dziećmi	66,8	64,3	61,8	56,0	49,7
Partnerzy bez dzieci	brak danych	brak danych	brak danych	0,8	1,3
Partnerzy z dziećmi	brak danych	brak danych	brak danych	1,1	1,6
Samotne matki	11,3	11,9	13,6	17,2	19,8
Samotni ojcowie	1,4	1,5	1,8	2,2	3,0

Źródło: GUS, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna NSP2011*, Warszawa 2014.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z wykresem i wykonaj polecenie.

Oprac. na podst. GUS, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna.*

NSP2011, stat.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z wypowiedziami polityków i wykonaj polecenie.

Komunikacja medialna celów programu Rodzina 500+ przez najważniejsze osoby w obozie Zjednoczonej Prawicy oraz w MRPiPS

Najważniejsze osoby w obozie Zjednoczonej Prawicy	Wypowiedź
prezes Jarosław Kaczyński	„To jest program przede wszystkim przeciwko nędzy, bo czy będzie miał skutki pronatalistyczne, dziś trudno ocenić. Mam nadzieję, że będzie, choć podejrzewam, że dopiero program »Mieszkanie+« naprawdę odegra taką rolę”.
premier Beata Szydło	„To jest program wprowadzony po to, aby Polakom się lepiej żyło. Żeby polskie rodziny miały bezpieczne, godne życie. I też, żeby się w Polsce więcej dzieci rodziło”.
wicepremier Mateusz Morawiecki	„Zadłużyliśmy się na dodatkowe 20 miliardów, bo chcemy promować dzietność”.
wicepremier Jarosław Gowin	„Do tej pory skutecznie realizowaliśmy cele społeczne – przede wszystkim fundamentalnie ważny program »Rodzina 500 plus«”.
wicepremier Piotr Gliński	„Celem programu 500 plus jest to, by w Polsce było więcej urodzeń”.
prezydent Andrzej Duda	„Państwo pomaga rodzinom w wychowaniu dzieci i daje im wsparcie”.

Źródło: Anna Gromada, *Czemu służy program rodzina 500 plus? Analiza celów polityki publicznej i polityki partyjnej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, Rok LXXX, zeszyt 3, 2018, s. 239.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z fragmentem artykułu i wykonaj polecenie.

” Janusz K. Kowalski, Klara Klinger

Mezalians po polsku, czyli ona i truteń. Co piątą rodzinę utrzymuje kobieta

(...) według Eurostatu do codziennej opieki nad dziećmi włącza się u nas 65 proc. mężczyzn, a gotuje 33 proc. [Ponadto notujemy tylko – dop. red.] niewielki odsetek ojców, którzy skorzystali z urlopu ojcowskiego. Obecnie rodzice mogą zostać z dzieckiem nawet rok: z części urlopu może skorzystać zarówno ojciec, jak i matka – wybór należy do rodziców. Dane ZUS pokazują, że to matki zostają w domu z dzieckiem. W okresie od stycznia do maja 2017 r. z urlopu rodzicielskiego skorzystało 249,9 tys. kobiet (99,1 proc.) i tylko 2,2 tys. mężczyzn (0,9 proc.). [... ale...]. Jak wskazuje Małgorzata Sikorska, w ostatnich badaniach CBOS, kiedy zapytano pary, jaki jest najlepszy model rodziny – połowa odpowiedziała, że partnerski.

Źródło: Janusz K. Kowalski, Klara Klinger, *Mezalians po polsku, czyli ona i truteń. Co piątą rodzinę utrzymuje kobieta*, 27.11.2017 r., dostępny w internecie: gazetaprawna.pl [dostęp 21.11.2020 r.].

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z wykresem i wykonaj polecenie.

Oprac. na podst. GUS, *Liczba małżeństw i rozwodów w Polsce w latach 1980–2018*, *Rocznik Demograficzny 2019*, stat.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z poniższym fragmentem referującym wyniki badań opinii publicznej w Polsce i wykonaj polecenie.

” Danuta Duch-Krzysztofek

Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna

Mimo że Kościół bardzo mocno podkreśla zakaz seksualnego współżycia przed ślubem, nawet w okresie narzeczeństwa, to w odniesieniu do dziewcząt uznaje go tylko 43,1% osób głęboko wierzących i zaledwie 26,3% wierzących i regularnie praktykujących. W stosunku do chłopców odpowiednio 28,5% oraz 17,8% badanych.

Źródło: Danuta Duch-Krzysztofek, *Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna*, Warszawa, s. 132.

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Malinowski

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Cechy współczesnej rodziny

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

2) charakteryzuje – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – współczesne typy rodziny; wyjaśnia problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- rozróżnia, z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej, współczesne typy rodziny;
- wyjaśnia problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny w Rzeczypospolitej Polskiej;
- weryfikuje, na podstawie danych statystycznych, wyobrażenia na temat przeciętnej polskiej rodziny.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- odwrócona klasa;
- analiza materiału źródłowego.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją:

1. Uczniowie podzieleni na grupy zapoznają się z danymi statystycznymi zawartymi w schemacie interaktywnym. Następnie przeprowadzają sondaż uliczny na próbie 50 kobiet i przygotowują prezentacje wyników tego badania.

Faza wstępna:

1. Na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją uczniowie proponują cele zajęć do tematu: „Cechy współczesnej rodziny”.
2. Zaciekawienie i dyskusja: nauczyciel zachęca uczniów do wypowiedzi na temat zagadnień opisanych w tekście otwierającym e-materiał.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie spacerują po klasie i na umówiony dźwięk szukają kogoś do pary, zadają i odpowiadają na pytania sformułowane podczas czytania tekstu.
2. Wybrane osoby podsumowują informacje zdobyte podczas spaceru.
3. Uczniowie pracują w parach. Analizują treść polecenia w sekcji „Przeczytaj”:
„Przeanalizuj dane w tabelach. Sprawdź, jaki odsetek twoich rówieśników obojga płci

udzielił poszczególnych odpowiedzi. Czy widzisz w tych danych zachodzący proces zmiany? Czy jest on wynikiem, czy przyczyną przemian obyczajowych w społeczeństwie?”. Następnie dyskutują i zapisują wnioski. Wybrane grupy omawiają swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.

4. Przedstawienie wyników sondażu ulicznego. Każda grupa prezentuje swoje wyniki, po czym następuje ich omówienie i porównanie z danymi ze schematu interaktywnego. Uczniowie odpowiadają na pytanie: „Czy próba, którą wybraliście do sondażu, była reprezentatywna dla współczesnego społeczeństwa polskiego?”.

Faza podsumowująca:

1. Chętne osoby dzielą się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi przeprowadzonego sondażu.
2. Uczniowie, pracując w parach, tworzą krzyżówkę podsumowującą zajęcia. Pary siedzące obok siebie wymieniają się krzyżówkami i rozwiązują je.

Praca domowa:

Uczniowie rozwiązują ćwiczenia interaktywne wskazane przez nauczyciela.

Materiały pomocnicze:

Franciszek Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1982.

Danuta Duch-Krzysztofek, *Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna*, Warszawa 1998.

Danuta Duch-Krzysztofek, *Kto rządzi w rodzinie*, Warszawa 2007.

Daniel Jabłoński, Lech Ostasz, *Zarys wiedzy o rodzinie, małżeństwie, kohabitacji i konkubinacie. Perspektywa antropologii kulturowej i ogólnej*, Olsztyn 2001.

Tomasz Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą wykorzystać medium z sekcji „Schemat interaktywny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.